https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Tilepov Quatbay Nukusbayevich
O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti Nukus filiali
“Texnogen san’ati” kafedrasi o‘qituvchisi
quwattilepov30@gmail.com
https://orcid.org/0009-0004-6260-267X

QORAQALPOĠISTON TARAQQIYOTIDA MADANIYAT MARKAZLARINI RIVOJLANTIRISH: MUAMMO VA ECHIMLAR

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yangi O‘zbekiston taraqqiyotida madaniyat markazlarini rivojlantirish: muammo va yechimlar asosan Qoraqalpog’istonning madaniyat va san’at sohalarini rivojlantirish bo’yicha olib borilayotgan ishlar haqida fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: madaniyat, san’at, taraqqiyot, inson manfaatlari, madaniyat markazi, investitsiya.

Аннотация: В данной статье рассматривается развитие культурных центров в развитии Нового Узбекистана: проблемы и решения, в основном работа, проводимая по развитию сфер культуры и искусства Каракалпакстана.

Ключевые слова: культура, искусство, развитие, интересы человека, культурный центр, инвестиции.

Abstract: This article discusses the development of cultural centers in the development of New Uzbekistan: problems and solutions, primarily focusing on the ongoing work on developing the cultural and artistic sectors of Karakalpakstan.

Keywords: culture, art, development, human interests, cultural center, investment.

Kirish (Introduction): Mamlakatimizda bugungi kunda madaniyat va san’at sohalarini rivojlantirish, jahon miqiyosidagi ilg‘or tajribalar asosida malakali kadrlar tayyorlash, yoshlarimizning madaniy saviyasini yuksaltirishga qaratilgan bir qator qaror va farmonlar imzolanib, hayotga tadbiq etilmoqda.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Yangi O‘zbekistonda madaniyat markazlari faoliyatini tubdan isloh qilish jarayonlarida sohani moliyalashtirishning yangicha tizimini yanada takomillashtirish yuzasidan bir qancha amaliy chora-tadbirlar amalga oshirilib kelinmoqda. Chunki, bugungi bozor sharoiti madaniy-ma’rifiy sohaning moddiy bazasini mustahkamlash orqali, uning taraqqiyoti bardavom bo‘lishini ta’minlovchi yagona omil ekanligini isbotlaydi. Bu eng dolzarb masalalardan hisoblanib, unga yangicha yondashuv talab etilmoqda.

Madaniyat markazlari faoliyatini tubdan isloh qilish jarayonlari yuzasidan Qoraqalpog’istonda ham bir qancha amaliy chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Mo’ynoq tumani markazida Yoshlar markazi, Madaniyat va dam olish parki, muzika va san’at maktabining faoliyat yurtishi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 30-martdagi 264-son qarorining natijasi hisoblanadi. Hozirda Mo’ynoq tumani aholisiga va yoshlariga madaniy xizmat ko’rsatish sifati yaxshilandi. Madaniyat markazi o’z faoliyatini boshlaganidan to bugungacha aholining ehtiyojlarini qondirish va bo’sh vaqtlarining mazmunli o’tishini ta’minlashda samarali faoliyat yuritdi. Ammo aytish joiz, bu ishlar mavsumiy olib boriladi, bizga ma’lum ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar uzluksiz amalga oshirilish kerak. Shunki qish oylarida tanafus bo’lishi madaniyat markazlarining ish faoliyatini sustlashtiradi. Qolabersa aholining ushbu vaqtlarda bo’sh payti ansha ko’p bo’ladi. Shu sabab ayniqsa qish mavsumida ularning faoliyat yuritishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadga muvoffiq deb o’ylaymiz.

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda Qoraqalpog‘iston Respublikasida madaniyat markazlari faoliyatining hududiy va mavsumiy xususiyatlari tizimli ravishda tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida madaniyat markazlarining uzluksiz faoliyat yuritishiga to‘sqinlik qilayotgan muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo‘yicha mintaqaviy sharoitga mos innovatsion yondashuvlar taklif etildi. Shuningdek, madaniyat markazlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish omili sifatida baholash orqali ularning zamonaviy taraqqiyotdagi o‘rni ilmiy jihatdan asoslab berildi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Metodlar (Methods): Hozirgi paytda dunyoda global iqtisodiyot jarayoni davom etmoqda. Bu esa madaniyat va san’at sohasiga ham ta’sir ko‘rsatibgina qolmay, sohani moliyalashtirishning asosiy omillarini har tomonlama integratsiyalashni talab etadi. Shiddatli jahon bozorining umumiy hususiyatiga Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev quyidagicha fikr bildirgan edi;

«-Jahon bozoridagi iqtisodiy vaziyat murakkablashdi, mamlakatlar o‘rtasidagi iqtisodiy munosabatlar tabiati tubdan o‘zgardi. Iqtisodiy raqobat nihoyatda kuchayib, tobora keskin va shafqatsiz tus olmoqda. Bunday iqtisodiyotning muntazam takomillashib borishini ta’minlaydigan mexanizmlarni joriy etish, barqaror iqtisodiy taraqqiyot bilan bog‘liq vazifalarni puxta belgilab olish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Zotan, milliy taraqqiyot strategiyasining ustuvor yo‘nalishlaridan biri ham shundan iborat. Amaliy natijadorlik, inson manfaatlari va yana bir bor inson manfaatlari - iqtisodiy islohotlarimizning o‘zak masalasidir. Bugungi kunda iqtisodiyotni yanada rivojlantirish borasida oldimizda qator strategik vazifalar turibdi. Ularning barchasi ustuvor ahamiyatga egadir».

Madaniyat markazning asosiy vazifalari o’z ichiga bir qancha maqsadlarni qamtiydi. Asosan ularda milliy qadriyat, urf-odat va an’analar jamlangan bo’lib, bu esa ezgu maqsadlar yo’lida xizmat qiladi. Ular quydagicha hisoblanadi;

aholiga madaniy xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash, ularning madaniy ehtiyojlarini qondirish va bo‘sh vaqtlarining mazmunli o‘tishini ta’minlash, ijodiy jamoalarning milliy qadriyat, urf-odat va an’analarni o‘zida mujassam etgan namunali dasturlarini shakllantirish;

xalq ijodiyoti va badiiy havaskorlik san’atini saqlab qolish va rivojlantirish, badiiy va amaliy ijodiy jamoalar, havaskorlik guruhlari tashkil etish va ularning faoliyat yuritishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish hamda ijodiy jarayonni tizimli ravishda boyitib borish;

adabiyot hamda san’at arboblari va professional ijodiy guruhlar bilan ma’naviy-ma’rifiy, madaniy-ommaviy tadbirlar tashkil etib, ular ishtirokida aholi, xususan, yoshlar bilan bevosita badiiy uchrashuvlar va davra suhbatlari o‘tkazish;

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

bolalarni to‘garaklarga jalb etish, xorijiy tillarni o‘rganish va “nutq madaniyati” bo‘yicha kurslar tashkil etish, xalq ijodiyotining barcha janr va yo‘nalishlari, havaskorlik san’ati va nomoddiy madaniy merosni keng targ‘ib qilish hamda ularni asl holicha kelajak avlodga yetkazish bo’lib bu vazifalar asnosida ulug’ maqsadlar jamlangan.

Shunday ekan, markazning asosiy maqsadi O‘zbekiston Respublikasida milliy madaniyatni yanada rivojlantirish, aholiga madaniy xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash, ularning madaniy ehtiyojlarini qondirish va bo‘sh vaqtlarining mazmunli o‘tishini ta’minlash, ijodiy jamoalarning milliy qadriyat, urf-odat va an’analarini o‘zida mujassam etgan namunali dasturlarni shakllantirish, xalq ijodiyoti va badiiy havaskorlik san’atini saqlab qolish va rivojlantirish, turli xil to‘garaklar, studiyalar, kurslar, qiziquvchilar klublari, badiiy havaskorlik jamoalarini tashkil etish va ularning faoliyat yuritishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratishdan iborat. Bu borada Qoraqalpog’iston sharoitida haligacha ishlanadigan ishlar mavjud hisoblanadi. Shunki, olis tumonlarda madaniyat markazlarining ish faoliyatini jonlantirish bugungi kunning dolzarb masalasidan hisoblanadi.

Natijalar (Results): Davlat tomonidan qwllab-quvvatlash va dasturlar: Qoraqalpoǵiston Respublikasida madaniyat va sanatni yanada rivojlantirish, jumladan, madaniyat va sanatni rivojlantirish dasturlarini yaratishga qaratilgan Vazirlar Mahkamasi va Wzbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari qabul qilindi.

Madaniyat va sanat arboblarini moddiy va manaviy qwllab-quvvatlash ishlarini doimiy moliyalashtirish tizimini taminlash maqsadida Qoraqalpoǵiston Respublikasi Vazirlar Kengashi huzurida madaniyatni qo’llab-quvvatlash jamǵarmasi tashkil etildi.

Turizm va madaniy merosni rivojlantirish: Qoraqalpoǵiston ochiq osmon ostidagi arxeologik qo’riqxona sifatida (300 dan ortiq arxeologik obektlar)

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

joylashtirilgan bo'lib, bu sayyohlarni jalb qilish va turistik majmualarning bir qismi sifatida madaniy markazlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Ushbu chora-tadbirlar Qoraqalpoǵiston madaniy markazlarini nafaqat noyob merosning saqlovchilariga, balki mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining faol harakatlantiruvchilariga aylantirishga qaratilgan.

Muhokama va xulosa (Discussion/Conclusion): Qoraqalpoǵistonda madaniyat markazlarini rivojlantirish moliyalashtirishning etishmasligi, infratuzilmaning eskirganligi va malakali kadrlarning etishmasligi kabi muammolarga duch kelmoqda. Echimlar investiciyalar va grantlarni jalb qilish, mavjud muassasalarni modernizaciya qilish va yangilarini yaratish, mahalliy istedodlarni qo'llab-quvvatlash hamda madaniy merosni saqlash va ommalashtirish uchun raqamli resurslarni rivojlantirishni o'z ichiga oladi.

Muammolar

Qoraqalpog'iston hududidagi madaniyat markazlari hayoti bilan tanishib o'tganimizda eng chekka tumanlarda faqat mavsumiy ishlov berish holatlari uchraydi. Masalan, ma'lum sanalar munosabati bilan turli tadbirlar o'tkazish bilan cheklanib qoladi.

Bunday muammoni bartaraf etish uchun madaniyat markazlarining asosiy vazifasidan kelib chiqib, uzluksiz ishlashi uchun tajriba almashinuvi yo'lga qo'yilishi kerak. Milliy qadriyat, urf-odat va an'analarni o'zida mujassam etgan namunali dasturlarini shakllantirib, boshqalarga ibrat qilib ko'rsatishi uchun tanlovlar tashkil etib borilsa maqsadga muvofiq bo'ladi deb o'ylaymiz.

Eskirgan infratuzilma: Ko'plab madaniyat markazlari binolari va jihozlari zamonaviy standartlarga javob bermagani sababli tamirlash yoki rekonstrukciya qilishga muhtoj.

Malakali kadrlarning etishmasligi: Madaniyatni boshqarish, restavraciya va muzey ishi bo'yicha mutaxassislarning etishmasligi madaniy loyihalarning

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Geografik uzoqlik: Qoraqalpoǵistonning ayrim hududlari yirik markazlardan uzoqda joylashgan bolib, bu mahalliy aholining madaniy obektlardan foydalanishini qiyinlashtiradi.

Ekologik muammolar: Orolboyi mintaqasiga (masalan, Orol dengizi) xos bwlgan muammolar mintaqa hayotining barcha sohalariga, jumladan madaniyat va turizmga tasir kwrsatib, merosni asrash va ekologik muammolarni hal etish wrtasidagi muvozanatni izlashni talab etadi.

Takliflar

Investiciyalarni jalb qilish: ham davlat, ham xususiy investiciyalarni jalb qilish imkoniyatlarini izlash, shuningdek, madaniy loyihalarni moliyalashtirish uchun xalqaro grantlardan foydalanish muhimdir.

Mavjud madaniy obektlarni kapital tamirlash va zamonaviy talablarga javob beradigan yangilarini, masalan, multimedia markazlari va zamonaviy ko'rgazma zallarini qurish zarur.

Inson kapitalini rivojlantirish: Madaniyat sohasidagi mutaxassislarning malakasini oshirish uchun talim dasturlari va amaliyotlarni tashkil etish taraqqiyotning asosiy omilidir.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish: Virtual ko'rgazmalar va onlayn arxivlarni yaratish Qoraqalpoǵiston madaniy merosini keng auditoriya uchun yanada qulayroq qilishga yordam beradi.

Turizmni rivojlantirish: Madaniy obektlarni rivojlantirishni sayyohlar uchun infratuzilmani rivojlantirish bilan uyǵunlashtirish qwshimcha moliyalashtirish manbasini yaratishga yordam beradi va mintaqani ommalashtirishga kwmaklashadi.

Mahalliy jamoalarni qo'llab-quvvatlash: Mahalliy jamoalarni madaniy hayotga jalb qilish, mahalliy hunarmandchilik va folklor jamoalarini qwllab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega bwlib, bu wziga xos qoraqalpoq madaniyatini saqlash va rivojlantirishga xizmat qiladi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Xorijiy tajribaga nazar tashlaganda, Qozog‘istonda madaniyat markazlari asosan “Madaniyat uylari” tizimi asosida faoliyat yuritib, davlat va xususiy sektor hamkorligida moliyalashtiriladi. Turkiyada madaniyat markazlari yoshlar bilan ishlashga ixtisoslashgan bo‘lib, ular orqali milliy meros, san’at va innovatsion ijod uyg‘unlashgan holda rivojlantiriladi. Janubiy Koreyada esa madaniyat markazlari raqamli texnologiyalar asosida faoliyat yuritib, virtual ko‘rgazmalar va onlayn madaniy platformalar orqali keng auditoriyani qamrab oladi. Ushbu tajribalar Qoraqalpog‘istonda madaniyat markazlarini modernizatsiya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda Yangi O‘zbekiston taraqqiyoti jarayonida madaniyat markazlarini rivojlantirish masalasi jamiyatning ma’naviy-ma’rifiy yuksalishida muhim strategik ahamiyat kasb etadi. Xususan, Qoraqalpog‘iston Respublikasida madaniyat va san’at sohalarini rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojiga, aholining madaniy ehtiyojlarini qondirishga va yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashga xizmat qilmoqda.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, madaniyat markazlari faoliyatining mavsumiyligi, infratuzilmaning eskirganligi, malakali kadrlar yetishmasligi va moliyalashtirishdagi muammolar soha rivojiga jiddiy to‘sqinlik qilmoqda. Ayniqsa, olis va chekka hududlarda madaniyat markazlarining uzluksiz faoliyat yuritmasligi aholining madaniy hayotda to‘laqonli ishtirok etish imkoniyatlarini cheklab qo‘ymoqda.

Shu bilan birga, davlat tomonidan qabul qilinayotgan qaror va dasturlar, madaniyatni qo‘llab-quvvatlash jamg‘armalarining tashkil etilishi, turizm va madaniy merosni rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslar mavjud muammolarni bartaraf etish uchun mustahkam asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Investitsiyalarni jalb etish, infratuzilmani modernizatsiya qilish, inson kapitalini rivojlantirish hamda

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali Qoraqalpog‘istondagi madaniyat markazlarini hududning barqaror rivojlanish omiliga aylantirish mumkin.

Demak, madaniyat markazlarini rivojlantirish nafaqat madaniy merosni asrash va targ‘ib qilish, balki aholi farovonligini oshirish, yoshlarni ijtimoiy faollikka jalb etish va hududning ijobiy imijini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh. Yangi O’zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O’zbekiston. 2021, 464 b.
2. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 29.12.2020. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti.https://president.uz//uz/lists/view/4057.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 02.02.2022-yildagi PQ-112-son “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”
4. Madaniyat va san’at sohasi boshqaruvining me’yoriy huquqiy asoslari. O‘quv -uslubiy majmua O‘zDSMI Ilmiy metodik Kengashining qarori bilan nashrga tavsiya qilingan (2020-yil “29- yanvardagi 1-sonli bayonnoma
5. Xolmo’minov M. Xushvoqov A. Madaniyat markazlari faoliyatini moliyalashtirishning asosiy omillari.//jur. “Oriental Art and Culture” Scientific-Methodical Journal Volume 3 Issue 1/March 2022.